

Háttér

(ÖNÉLETRAJZI RÉSZLET 22.)

120.

– Megjósolhatatlan váratlanság volt ez a mai találkozásunk itt, ebben a belgrádi kávéházban – jelentette ki Gádor Béla.

– Valóságos csoda! – fűzte hozzá Toncz Tibor, már-már lelkesülten.

Egyetértően bólogatva szürcsöltem a pesti ízeket idéző feketét, miközben sűrűn Gádor Bélára és Toncz Tiborra emeltem párás tekintetemet. Megpróbáltam kifejezést adni hálámnak, amiért én, aki percekkel korábban minden létezőnél inkább ágról szakadt pária voltam, íme: Jugoszlávia legfényesebb kávéházában ülhetek és diskurálhatok a magyarországi Ludas Matyi című, országosan központi satirikus lap főszerkesztőjével és rangidős karikatúristájával.

Ráadásul ők a vendéglátóim.

Amiként a legbutább ember szokta, én is csak legrövidebb távú érdekeimre tekintettem akkor. Onnan szemlélve pedig minden együtt volt, ami kedves és fontos lehetett számomra.

Zsongító muzsikaként szolgált a kávéházi háttérzaj. Magyar szavak is hangzottak innen-onnan, és azokba az irányokba kapkodtam a fejem, így csak a felszínen jutott figyelmem arra a rögtönzött, kusza, otthoni tájékoztatóra, amivel mindkét vendéglátóm igyekezett szolgálni. Egymás szavába vágva idéztek újságokból, rádiókból, jugoszláv kollégáktól begyűjtött híreket. Gondolom a szerint válogattak, hogy ők mit ítélték fontosabbnak.

– Sok a részlet, csak az áttekintés lehetősége hiányzik – kommentálta Gádor Béla.

Arról is tájékoztattak, hogy a Ludas Matyi belgrádi testvérlapjának, a JEZS-nek a vendégeiként érkeztek tíz napja, és még két hétre szól a meghívásuk.

Toncz bácsi úgy tett, mintha viccelődne, amikor tudatta, hogy az esedékes Ludas Matyi szám nem jelent meg Pesten, és ki tudja, megjelenik-e még valaha? Grimaszolt és tapogatta kerek állat puha ujjával, majd azt mondta, olyan bizonytalanul hosszú időre megnőtt otthoni szabadságuk, hogy akár meg is hosszabbíthatnák az itteni tapasztalatcsere idejét, mert sok haszon és kellem származik belőle, csak az a baj, hogy a belgrádi programok szervezői nehézkesek, ugyanakkor hajszások.

– Telezúfolják a napot programmal és mindenholnan elkészünk – zsémbelődött hol órájára, hol a bejárati ajtóra figyelve, mert most is várományosai voltak valami díszes eseménynek, vagy tanácskozásnak, de már megint késnek a szervezők.

Visszatért Gádor Béla az előbbi, a megjósolhatatlanságról szóló, nekem kissé elvontnak tetsző közlésére. És még azzal nyomatékosította, hogy a megjósolhatatlan váratlanság mindig az üresség helye, vagyis ott történik valami, ahol addig semmi nem történt és ebbe a semmibe nyomul be valami.

Aztán összefoglalásként, nyílt öngúnnal hozzátette:

– Ilyen utakon indulva szoktak pihent agyúak mélynek tetsző filozófiai következtetésekig eljutni. Most azonban fontosabb, hogy a te helyzeted tisztázásáig eljussunk. Veled tehát az történt, – nézett elkomorulva a szemembe, – hogy miután lejárt az írócsere keretében Bulgáriában töltött időd, elindultál tegnap Magyarországra, de Belgrádban leszedtek a vonatról, mert a jugoszlávok lezárták az országhatárt a maguk oldalán. Így van?

– Pontosan – feleltem és készültem, hogy bővebb lére eresztve elismétlem, amit erről korábban már mondtam, de fecsegő hajlandóságom fékezésére készítetett egy belső figyelmeztetés. Amilyen csillogó volt Gádor szeme a kezdeti pillanatokban, a szavakkal való virblizés közben, annyira elborulttá lett egész tekintete, amint a nekem feltett kérdéset abbagyta. Mintha kihunytna belőle az érdeklődés a válaszom iránt. Arra is gyanakodtam, hogy az előbbi, apró szellemi zsonglörködés is elfárasztotta, esetleg fel is bosszantotta, mert látnia kellett, hogy végül is nem sikerült előállnia olyan blikkfangos-poénos szolgáltatással, mint amelyet őtőle, egy vicclap főszerkesztőjétől általában elvárnak. Feltevése szerint én is elvárnék.

Nagyon fáradtnak láttam. Nem kialvatlanság, vagy valamilyen alkalmilag mutatózó testi meggyötörtség sugallta ezt, hanem egész lényét áthatotta az általános létezés terhének fanyar tudomásul vétele. Vagy valami efféle, amit a szája körül majdnem állandóan előtűnő, meg eltűnő, feszültséget detektáló, parányi izommozgás fejezett ki.

Külsőleg egyébként a mintaadó úri divatnak is reklámozó modellje lehetett volna.

Mellényes öltönyét nyilván a legjobb anyagból készítette a legjobb szabó. Lakkcipőjét és főképpen meg-megcsillanó mandzsettagombjait külön irigyeltem. Ilyennel még nem rendelkeztem soha életemben, de elhatároztam, hogy feltétlenül beszerzek hasonlókat.

Roppant elegánsan tudott ülni az előkelő szálloda öblös foteljében.

S azért lehetett elegáns az ülőtartása, mert slank ember volt, semmi has, és lazán, könnyedén tudhatta keresztbe emelni egymáson a lábait.

Arca keskeny volt, jól helyezkedtek rajta a ráncok, finom gyűrődések, amelyek nagyjából az életkor felénél szokták megformálni az éretten férfiasnak mondott karaktert.

– Elmehettem volna a határig – akasztottam szavaimat Gádoréba mégis, – de ott lágerbe zártak volna, amint azt az odaátról érkező magyarokkal meg is teszik. Kötelességem lett volna, hogy oda menjek – esetleg – szolidaritásból?

Ezt a kérdést én már korábban, tulajdonképpen a Belgrádban maradás elhatározásának a pillanatában feltettem magamnak és nem mertem rá egyenes választ adni. Egyik változat is, meg a másik is tartalmazhat elfogadható, meg elutasítható megfontolásokat praktikus és erkölcsi nézőpontokból egyaránt. Mélyen lelkem húsába vágott ez a kérdés, és mint aki lopva lépked a tilosban, úgy settenkedtem belgrádi kalandom útjain, szüntelenül szaporítani próbálva elmémben az érveket, amelyek erősítik, hogy

jó döntést hoztam, amikor a Belgrádban maradás esélyét választottam a lágerbe menés lehetősége, pontosabban: kényszere helyett.

Ehhez a nehéz döntésemhez adott most Gádor főszerkesztő betájéoló segítséget.

– Nagy stósz lettél volna, ha lágerbe mész! – bongatta baritonját. Közben a forgóajtón ki-be közlekedő népeket figyelte ő is, majd halkabban előbbi szavaihoz tette: – Kaptam kóstolót a lágeréletből. Normális ember menekülni akar onnan, nem pedig önként besétálni. És most hol laksz?

Azt a hazugságot rögtönöztem, hogy az állomáson hagytam a holmimat, mert el akarom intézni előbb a tartózkodási engedéllyel kapcsolatos tennivalókat. Azután majd meg látom.

Tétován mutattam Gádornak az állomáson kapott papíromat, amivel a rendőrségre kellett mennem, de Toncz bácsi kirántotta a kezemből. Rövidlátók módján közel vitte a szeméhez, hördülés szerű hangot adott, majd szinte kiabálta:

– Ez nem érvényes! Hol van róla a stempli? Ez egy fecni! – Az asztalra dobta a papírt, miközben bátorítón, pártfogón megütögette a vállamat, és egyre elszántabbnak mutatkozott érdekeim képviselőjeként: – Az pedig végképpen miféle dolog, hogy lezárták előtted a határt? Mi? És egyáltalán, mi az, hogy karanténba zárják itt a magyarokat! Mi? Nincs elég bajunk? Mi?

Nem tudni, hogy a hang ereje, vagy merész ívű érzelmi-gondolati tartalma okozta-e, de kifeszült körülöttünk a légtér, és szinte percegett benne a semmi. Ebbe a zajos némaságba nyomult be Gádor előkelő hangja, és hallhatóvá varázsolt a csendet.

A mennyezetre fordította arcát, lehunyta a szemét, és egy barátságosan társalgó személy módján, egyszersmind azonban pulpituson álló prédikátorként orációzva is, felkínálta asztalunknak, meg a környező világnak – a maga igazságát.

– A jugoszláv kormány igen barátságosan és engedékenyen viselkedett az idemenekülő magyarokkal az első napokban. Csak akkor lettek bizalmatlanok, és zárták le a maguk oldalán a határt, amikor a magyarországi forradalmi, vagy ellenforradalmi hangzavarba nacionalista, meg irredenta jelszavak is vegyültek.

Valahol a közelünkben halkan összecsapódott két láthatatlan tenyér.

Pesti revükben ámultam és hallottam néhányszor Gádor Bélát a szintén ismert Kellér Dezső, meg Darvas Szilárd társaságában, és felidéződött bennem az a kis főbiccentés, amit akkor produkált Gádor Béla, amikor úgy érezte, éppen „átment” az ő mondandója és éppen befogadta azt a színházi hallgatóság.

Tüneményesen derűs-kesernyés mosolyt párosított most is a főhajtáshoz, azután hátradólt, látványosan lepöckölt nadrágja száráról egy láthatatlan pihét, és visszazárta önmagát újra önmagába.

Azután azt kérdezte, van-e pénzem? Grimaszoltam és arra hivatkoztam, hogy vannak áruféléségeim, amiket majd megpróbálok eladni.

Benne volt ebben a válaszban az önmagam iránti szamaritánus érzések felkeltésének a rejtett vágya, de komolyan gondolva is átfutott rajtam, hogy ha semmi egyéb nem jön be, a bolgár portékáim kiárúsítása nem lesz rossz ideiglenes megoldás. Utó-

végre már eddig is igazolta az élet, hogy alkalmasint fizetőeszközzé transzformálhatom a vaddisznókolbászt.

Azért, hogy még kevésbé látszódnak olyan rimának, aki félig pucéran kellett, vagy éppen sajnálatja magát a potenciális kuncaft előtt, tudálékos pofával fejtegettem, hogy a nemzetközi valuták piaca nem fogadóképes pillanatnyilag a bolgár pénzre, így hát várnom kell, amíg ez az állapot változik.

Decens mozdulattal húzta elő bőrtárcáját a belső zsebéből Gádor Béla, kiemelt egy ismeretlen papírpénzt, két vékony ujjá közé szorítva felém nyújtotta, és amikor apró, elhárító vonaglást imitáltam, nyersen parancsolta, hogy azonnal tegyem el! Miután engedelmeskedtem, halkabban megjegyezte:

– Természetesen otthon majd megadod. Ha lesz még olyan, hogy otthon.

Toncz bácsira nézett, aki értett a nézésből és azonnal kutatni kezdett lötyögő zakójában, de csak zsebkendőt talált. Bosszúsan egy távolabbi fogashoz ment, ahonnan karjára vett felöltőjével tért vissza, kiemelt belőle egy marék gyűrött pénzt, s néhányat elébem szórt az asztalra.

– Meg ezzel is szórakozhatsz, – nyújtott felém egy elrongyolódott, állapotú újságot, amit szintén felöltőjéből emelt ki. – Ma érkezett.

Éppen a kijáratra kapta szemét és alarmírozta Gádor Bélát, mert megjöttek értük a vendéglátók.

Bal térdére emelte Gádor a jobb lábán lévő lakkcipőjét és gyors mozdulatokkal megerősítette rajta a kilazult fűzőt. Elismerően szemléltem artistát idéző könnyedségét, s nem tudtam elfojtani a bennem ágaskodó kajánságot, amihez a zsebemben gyülekezett pénzek is adták a kurázsit. Méltatni kezdtem a már korábban megcsodált cipőt, és érdeklődtem, hogy vajon ezt a műalkotást még otthon volt-e szerencséje birtokba venni, vagy már itt vásárolta?

Befejezván a fűzővel kapcsolatos műveletet, felállott Gádor, kihúzta magát, mint amikor jelentést tesz feljebbvalójának egy alárendelt, azután megemelte kissé a fejét is, a hangját is, és kijelentette:

– Magyar ember magyar cipőt hord!

Sebesen indult ki a kávéházból.

Távoztukban még visszaszólt Toncz bácsi, hogy itt mindig találkozhatunk, mert ők ebben a Moszkva nevű hotelben vannak elszállásolva. Jóindulatú figyelmességgel hozzáfűzte, hogy a teret, amelyen a szálloda áll, úgy hívják: Terázija. Bárkit kérdezhetek, mindenki tudja, hol van.

121.

Miután megbizonyosodtam, hogy elvitte Gádorékat az autó, alaposan körbenéztem. Tágas volt a kávéház, olyan féle, mint Pesten a New York, de nem volt annyira túldíszített.

Nem igazán érdekelt azonban ez a látvány, mert inkább szerettem volna már megszámolni frissen összegyűlt pénzeimet.

Elő is markoltam a színes papírokat, kisimogattam a gyűrődéseiket, majd a címletek sorrendjében egymásra passzítottam az összesen öt darab dinár feliratú bankót. Az asztal fölé hajoltam, amennyire tudtam, hogy lehető mértékig takarásban legyen a műveletem.

Közben az a gondolat villant át rajtam, hogy ha ezek a Ludas Matyisok ebben a Moszkva nevűnek mondott palotában vendégeskednek, valószínűleg sokkal parádésabb ellátásban részesülnek, mint én Bulgáriában.

Na, ez persze érthető, és rendjén is van az enyémnél magasabb szakmai rangjuk okán.

Az is eszembe ötlött, hogy ezeknek a napidíjuk is jóval magasabb lehet, mint amennyiből én fillérezgettem Bulgáriában. Derék tőlük, ha kinyitották nekem a buksájukat, de adhattak, mert van miből!

Adhattak volna többet is?

Szükség esetén majd kérek.

Azt pedig, hogy mikor jön el a szükség, én mondom meg. Akkor is kérhetek, ha nem az éhségtől menekítem általa magamat, hanem egyszerűen csak gondtalanabbul, vagy csupán kevéssé méltánytalanul akarok élni. Legalább hozzájuk hasonló színvonalon.

Nem rokkannak bele, ha adnak még valamennyit.

Fillérre megadom nekik otthon.

Fordított helyzetben én is kisegíteném őket.

De hát mennyi is az a valamennyi, amennyivel jelenleg rendelkezem?

A pénzekre írott számok alapján nem tudtam valódi értékeikre következtetni, ezért az volt az ötletem, rendelék egy kávét és a fizetésnél kiderül, hány kávé árával bírok?

Még értelmesebbnek tetszett, ha valamilyen ennivalót veszek. Semmit nem ettem, mielőtt ma reggel eljöttem a hajóról. Tulajdonképpen Bulgáriában volt utoljára falat a számban, még tegnap este.

Vigyort csalt elő belőlem az up to date felismerés, ami szerint most nemzetközi éhezőművészként adhatnám elő gyomorkorgásomat, ha lenne iránta fizető kereslet.

Elhessentettem cenk ötletemet, és rögzítettem tudatomban, hogy kizárólag ennivaló révén vehetek hiteles méretet a zsebemben lapuló vagyongámról.

Felállottam a székről, de visszahuppantam a bizonytalanság gyanújától megzakkanva, hogy vajon kifizették-e Gádorék a kávémat?

Azon is tűnődtem, étterembe menjek-e, vagy péksüteményt vegyek csupán, azután majd annak az árához mérve döntsek a további étkezésről?

Szóval gilingalangolt az eszem, amikor oldalra lepillantva, azt az újságot láttam a padlón, amit az öreg Toncz kínált, és amit akkor csak ledobott, oda.

Felvettem, közelebről megnéztem, és minden elröppent, amivel addig foglalkoztam.

Obersovszky Gyula nevét láttam feltüntetve az első oldalon, ott, ahová a főszerkesztők nevét szokták nyomtatni. Fekete fabetűkből formálva ott állott a főcím:

Pókrák, kőserép
2013 – 47x36x8,5 cm – 1280 °C

IGAZSÁG. Ugyanott olvashattam az egész oldalas, vezető írást, amely szerint győztünk, megmutattuk a világnak, soha sem voltunk ilyen szabadok, szocializmust akarunk, de a magunk módján.

Elvárásolt ez az összefoglalás.

Mindeddig félelmet keltő volt számomra az égis érő betonfal, ami lehetetlenné tette, hogy átlássak a túlsó oldalára.

Ez most leomlott. Legalábbis akkora rés keletkezett rajta, amin keresztül úgy vizsgálódhatok a túloldalon látszóságokra, mint gyerekkorom idején a tyúkudvarban zajló hajcihőre, amit felajzott kakasok és pánikot mutató menekülő, álságos tyúkok produkáltak.

Hát ilyen?

Hát ennyi az, amit pillanatokkal előbb még boszorkánykonyhának, tűzokádó katlannak gondoltam?

Hát, akár pertut ajánlhatok a jelenlegi magyar valóságnak, annyira közel kerülünk egymáshoz.

Hát, szerbusz, te őszbe csavarodott, mégis mindenre kapható, időnként akár tökféjú Magyarország, aki legutóbb még ríogatást játszani is hajlamosnak mutatkozta!

Hát szabad ezt?

Így ráijeszteni a fél világra?

Na, megbocsátjuk. Örömmel vesszük, ha legördül a függöny, ha véget ért a trauma, ha győztünk és általa olyan szabadokká lettünk, mint sohasem az elmúlt időkben.

Amint azt a főszerkesztő is mondja.

Aprót, de keményet ütöttem térdemre nekilődült kedvemben.

Igazán felvillanyozó volt meglátnom egy reményt hozó gondolati szikrát a saját fejemben. Az izzó pontocska azonban valamiért nem sercent fel, nem lobbant be, és nem vetett mindent bevilágító lángot, hanem eltűnt, és láthatatlan lyuk maradt a helyén.

Változatlanul homály burkolta, hogy mi történik valójában otthon. A világos magyarázathoz összeválogatott szavaim nem kifejezték, amit mondani akartam, hanem eltorlaszolták az értelmezés lehetséges változatait.

Mintha leoltottam volna a villanyt, mielőtt kiléptem magamból.

Szinte sértett ez a magyarázat. S még inkább lehangolt, hogy ennek a magyarázatnak sem tudtam a magyarázatát.

Megint egyszer be kellett vallani magamnak, hogy lazák és bizonytalanok az én szilárd meggyőződésem. A legszilárdabbnak állított meggyőződésemről is csak feltételes módon merek nyilatkozni.

Bizonytalanságban hagytam hát magamat most is.

Birtokosa lettem ellenben olyan új ismereteknek, amelyek azonban valódi tudás-többlet, mindent könnyítő gazdagabb lét helyett – ismét csak növekedő súllyal nehezdedek összegörnyedő testemre és lelkemre.

Tétován lapozgatva az újságban, megtudhattam, hogy elsősorban a Kilián laktanya környékén, a Moszkva téren és a Móricz Zsigmond téren alakultak ki harci góccok. Egy könyvesbolt előtt szovjet könyvek égnek.

Alig hittem a szememnek, amikor egyik helyen Radó István, másik helyen Juhász Róbert neve ugrott elé az írárok fölött, vagy az írárok alatt. Mindkettejüket Debrecenből ismertem, a megyei újság szerkesztőségéből.

Leeresztettem az újságot, a mennyezetre néztem, hogy senki ne láthasson a szemembe, és én is csak azt láthassam, amit hitetlenkedve próbálok magam elé idézni.

Felvillant előttem a heves harcok gócaként aposztrofált Kilián laktanya, aminek lakója is voltam hat évvel ezelőtt, katonai bevonulásom idején. Igaz, csak egy hétig jártam oda aludni, amíg megfelelő albérlethez nem jutottam. Politikai tisztí beosztásomból következő előírás volt ugyanis, hogy telefonon elérhető, önálló laccímmel kellett rendelkeznem.

Csaknem szó szerint így fogalmazott az a főhadnagyi rangban lévő pénzügyi tiszt, akiktől első havi illetményemet vettem át a magyar néphadseregben.

– Itt írja alá – mutatta a megfelelő helyet a rubrikák között. – Ez nem a teljes havi fizetése, hanem csak a tárgyhónap hátralévő idejére szól. Tetszése szerint használhatja fel. Albérleti díjat kell belőle fizetnie, mert nem laktanyában lakik majd, hanem személyesen gondoskodik szálláshelyéről. Amíg megfelelő albérletre nem lel, addig a Városparancsnokság biztosít szállást a Kilián laktanyában, de hangsúlyozom, csak egy hétig. Ismétlem továbbá, azt csinál a pénzével, amit akar, kötelességem azonban figyelmeztetni a jó gazdálkodásra.

Nevetségesnek éreztem az intelmet, hiszen akinek a zsebe ennyire tömve van fixszel, az a nóta szerint azt is megteheti, hogy könnyen viccel.

A páncélszekrényből elé számolt summa első pillantásra többszöröse volt a debreceni újságnál kapott havi fizetésemnek. Nem is akartam vacakolni, hanem csak zsebre gyűrtem, de a főhadnagy nyíltszíni számolást parancsolt.

– Nem gondolom, hogy főhadnagy bajtárs becsapott volna – babsalyogtam rá szelíd nyájassággal, úgy, ahogyan önmagukat tökösen tudó emberek szokták vállon veregetni a náluk jámborabbnak vélteket.

– De tévedhettem, ezért ellenőrizze!

Engedelmeskedtem és hűledezve konstatáltam számolás közben, hogy a felmarkolt pénz annál is több, amennyit korábban saccoltam.

Akárha álomból ébredtem volna, visszaugrottam a múltból a szállodabeli jelenbe. Megtapintottam a zsebemet, és valószínűleg belevörösödtem a gondolatba, amely szerint, bárha Gádorék is számolás nélkül kölcsönöztek volna, mint egy valódi katonatiszt! Akkor nyeregben lennék. Akkor bolond lennék itt a ló mellett gyalogolni és fapénzekből kasszát fabrikálni.

Ettől az ötletemtől annyira elszégyeltem magamat, hogy menekülni akarván szemtelen voltomtól, igyekeztem – egyenesen a Kilián laktanyába.

Igen. Máig jól emlékszem az öreg épület cikcakkos belső tereire, zugaira, amelyekben most innen-onnan odatévedt emberek leskelődnek és lövöldöznek egymásra.

Honnan tudják, hogy kinek, ki a megölő ellensége, ha arcról sem ismerik egymást?

Mégiscsak örület, ami ott zajlik!

Részese voltam otthoni vad vitáknak, amelyek során mondtam a magamét én is, de az, hogy meg is öljem azt, aki nem ért velem egyet, az a rémség soha nem jutott eszembe!

S megidéződött előttem a Móricz Zsigmond körtér, amelynek a tövében lévő mellékutcában, a Siroki utcában laktam húsz éves koromban, elrontott első házasságom rövidke idején. Megannyi nappalon és éjszakán át sétáltam, vagy üldögéltem a téren és töprenkedtem hajdanvolt, meg eljövendő életemről.

A háborút közvetlenül követő időben, amikor még Horthy Miklósról elnevezett volt a tér, akkor is otthonosan mozogtam ott. Kifutó voltam Kertész úr edényüzletében. Ott volt az elegáns edény és porcelán üzlet, ahol későbben óriási forgalmú vendéglátó egység egzsztált, és ahol magam is naponta megfordultam a környéken laktom idején. Enni, inni, komázni, nőekkel ismerkedni, így-úgy időt agyonverni, rosszkodni mentem oda.

A feleségemmel közös lakásunkkal szembeni ház erkélyén pedig olykor-olykor megpillanthattam Kossuth-díjas színészünket, Ladányi Ferencet, aki 1953-ban a Néphadsereg színház igazgatója is volt. Akkor én a hasonló nevű újság szerkesztőbizottsági tagja voltam és ebben a minőségemben személyesen is ismerhettük egymást. Elégtételt és alkalmi vigaszt nyújtott gondjaimban, hogy a közelségében lakhatok.

Vajon ezekben a napokban is teheti, hogy fák lombjaival árnyékolta erkélyén kávézik?

Hol csak villanásként, hol részletesebben rajzolódott elém az a nap, amikor bevonulásom alkalmával jelentkeztem a Róbert Károly körúti laktanyában. A szolgálatvezető főtörzs egy papírzsákot dobott elém, hogy abba tegyem a civil gúnyát, emezt, a főtörzsi egyenruhát meg igazítsam rendesen magamra.

Ebben a modorban ismertette velem azt a kétséget is, hogy normális dolog-e magamfajta újoncra átmenet nélkül tiszthelyettesi egyenruhát adni? Ő ötödik éve továbbszolgáló és még mindig nem rangosabb, mint én lettem a bevonulásom napján.

Átadott egy borítékot, ami nyílt parancsot tartalmazott és a borítékon lévő címre kellett vinnem.

Indultam a Nyugati pályaudvar közelébe, a Marx-ról elnevezett tér sarkára, egy magas épületbe, aminek a földszintjén működött a Zrínyi nyomda, negyedik emeletén pedig a Néphadsereg című újság szerkesztősége.

Nyíl jelezte, merre kell indulni, ha a lépcsőházból a szerkesztőségbe akart jutni valaki. Vörös szőnyeggel borított, félhomályos térségbe érkeztem, ahol egynéhány korombeli már várakozott. A három világtáj felé nyíló ajtók egyikén az a felirat állott, hogy „Titkárság”. Innen éppen kilépett egy tiszt, aki közölte velünk, hogy a főszerkesztő bajtárs, akinek a rangja és megszólítása alezredes bajtárs, vár bennünket.

Miután a hatalmas titkársági szobán áthaladva felsorakoztunk a még hatalmasabb főszerkesztői trónteremben, arról tájékoztatott bennünket az alezredes bajtárs, hogy

hadüzenet nélküli háborúban élünk és ez teszi szükségessé, hogy nagyra fejlesszük hadseregünket. Ennek érdekében küldte a Párt egyik legjobb katonáját, Farkas Mihály vezérezredes bajtársat honvédelmi miniszterként a hadsereg élére. Az ő parancsa, hogy a korábban hetenként megjelenő újság személyi állományát részben a bevonuló újoncokból feltöltsük, és napilappá alakítsuk a hetilapot. Az így létrejött napilap feladata pedig a harcosok harci szellemének fokozása, az imperialisták és főként láncos kutyájuk, a népnýúzó Tito elleni gyűlölet ébren tartása. Feladatainkkal kapcsolatos minden egyéb tennivalót megtudhatunk illetékes elöljáróinktól.

Barátságosan, majdnem civilesen beszélt és viselkedett, csak az idézettek mondta emellett hangon.

Mielőtt elbocsátott bennünket, kezet fogott velünk és attól kezdve ritkán láttuk. Lehet, hogy most Obersovszky Gyula trónol abban a helyiségben?

122.

Végeztem az olvasással, mert az újságban látottak helyébe saját gondolataim préselődtek úgy össze a fejemben, ahogyan a nehéz hidrogén atomok feszülnek egymásnak, ha tehetik.

Már amennyit én az atomok szándékairól és szokásairól tudhatok.

Tűnődtem néhány pillanatig, hogy magammal vigyem-e az Igazság című újságot, de úgy gondoltam, ez esetleg a kávéház tulajdona, s valaki talán lesi már az alkalmat, hogy megkapja és elolvassa.

Asztalon hagytam és kimentem a szálloda előtti nagy térre, amit a Toncz bácsitól kapott információ szerint úgy neveztek: Terázija. A Duna partján virágföldet árusító hajótulajdonos, akihez bekvártélyoztam hajnalban, az is emlegette ezt a teret, amikor tájékoztatni próbált ma délelőtt, hogy merre menjek a megadott rendőrségi címet keresve.

Ennivalót készültem vásárolni, és igazán a bőség zavarával kellett megbirkóznom, annyi féle üzlet, vendéglő, cukrászda, eszpresszó sorakozott egymás hegyén-hátán.

Újra az a feltevés erősödött bennem, ami már előző este, a kifogástalan modorú jugoszláv határőrökkel történt első találkozásakor agyamba fészkelődött, hogy Jugoszlávia ugyan még nem Nyugat, de közelebb áll hozzá, mint Magyarország.

Olyan étkezőhelyre mentem, amilyen akkor Pesten talán még nem is létezett. Úgynevezett önkiszolgáló. McDonald's vagy Burger King volt az ajtó fölé írva. Foghattam egy tálcát, rakhattam rá étkezőeszközöket, aztán beállva egy sorba, eljuthattam a pultig, amely mögött sokféle ennivaló kínálta magát. Miután rámutattam azokra, amelyeket megkívántam, a pult mögötti személyzet a tálcámra tette, és a sorral haladva eljutottam a pénztárig. Ott kiszámolták, mibe kerül a gyűjteményem, és fizethettem. Aztán a magas pultok közé furakodva helyet kerestem, ahol állva, mint mindenki más, megehettem, amit a tálcára pakoltam.

Kimarkoltam zsebemből megmaradt pénzeimet és összehasonlítva az ételre költött összeggel, megállapítottam, hogy még tizenkét alkalommal vásárolhatok ilyen árú étket.

Amíg a tenyeremben lévő pénzeket fürkésztem, Obersovszky Gyula szellemképe jelent meg előttem. A Tiszántúli Néplap szerkesztőségi szobájának egyik sarkából csodálkozott rám. Azon ámult el, hogy az általa éppen legépelte írása fölött görnyedtem, és pimasz buzgalommal, piros tintával javítottam fogalmazási, nyelvhelyességi hibáit!

Voltak bőven.

A kartunista Toncz bácsitól kapott, imént olvasott Igazság című lap beköszönő cikkében is kapásból találtam három javítani valót.

De most utólag sem jutott eszembe, hogy rá kellett volna firkálnom az újságra.

Kényszerültem, hogy csak magamra figyeljek. Idegrendszerem egyik elátkozott bokrában hirtelenült és obszcén ricsaj keletkezett, amiből sátáni sipítás hang-lángja tört elő konok időközönként, mintha saját echója lenne. Újabb, meg újabb tördöfés-ként szúrta és égette a szívemet. Olyan vízió társult ehhez megriadt képzeletemben, mintha maga a puffadt örület dáridózna tajtékozva Pesten.

Azután hirtelen elhamvadt a hangszörnyek pokoli lármája és lángja. Mámorító pszalmusz áradt el a helyében, vigasztalón betöltötte egész valómat. Majd az égi zene vezérdallama mindeneknek fölé magasodott, és titáni harsonaként hirdette szét a világba, hogy diadalmas szabadságharc izzik-fénylik Budapesten!

Erről tudósít Obersovszky lapja.

Nem nyomorúsága-e sorsomnak, hogy kívül rekedtem ezen?

Tegyük ellenpróbát, adjunk meg minden hatalmat a képzeletnek, és lássuk, mi lenne, ha én is ott lehetnék?

123.

Kollegák és barátok voltunk Obersovszky Gyulával Debrecenben másfél, vagy két esztendeig. A Tiszántúli Néplap című, megyei kommunista újságnál dolgoztunk, 1949-50-ben. Ő kultúrával s minden ehhez kapcsolható üggyel foglalkozott, leginkább színházzal, mert erre predestinálta előképzettsége és szenvedélye. Budapestről jött, ahol a Horváth Árpád színész kollégiumban lakott. Nem tudtam, de nem is kérdeztem, hogy miért cövekelt le éppen Debrecenben, miután megszűnt létezni a NéKOSz.

Én a mezőgazdasági rovatot vezettem, egyszersmind írtam, szerkesztettem is, mert nem volt más a szerkesztőségben, aki hozzám hasonlóan, testközelből ismerte a paraszti világot. Én tudtam leghitelesebben leírni, hogy a tiszántúli szikes, szurkos földön gyökere sincs a fűnek, és a parasztok által kínnal-keservvel ápolat, éltetni próbált haszonnövények helyett inkább a piros szárú sóslórum látványa látszik legitim ott-honlakónak a magyarhoni sztyeppén. Önös érdekét minden elé helyezi ez a gyomnövény, és az általa leigázott mező szárnyain röpteti szét apró magvait, hogy jövőre még több teremjen belőle,-lük.

Ezt a fogalmazványomat olvasva vigyorin a vállamra veregetett Gyula, és mindenki más is kalapot emelt előttem. Legfőképpen senki nem akart helyettesíteni a mezőgazdasági rovat gazdáját lenni.

Pláne, miután megkezdődött a kulákklistázás, és miután egy 1946. július 18-án született törvény alapján kín-keservvel, de zajlott a termelőszövetkezetek szervezése.

Radó István volt a főszerkesztőnk. Róla már korábban mondtam, hogy még ottlétem idején áthelyezték Pécsre, a Baranya megyei kommunista lap élére, azzal a kifejezett és kitüntető céllal, hogy erősítse déli határaink mentén a Titó elleni harcot.

Következő esztendőben letartóztatták, börtönbe zárták és akkor szabadult, amikor Kádár János. Ez utóbbi tényről ő maga mondta nekem, a Bulgáriába utazásom előtti napok egyikén, véletlen összefutásunk alkalmával.

Jeles ember volt Radó István az életemben, mert ő intézkedett 1947-ben, hogy nyomtatásban is megjelenhessék első írásom, ami a debreceni népi kollégistákról szólt.

Két évvel később, a népi kollégiumi mozgalom betiltása, illetve szétverése után ajánlotta, hogy álljak be a laphoz munkatársnak, és ez meg is történt. Nagy menedék volt ez, mert nélküle az utcára kerülök. Bizonyosan elakadt volna kapaszkodásom az értelmiségi létrán. Munkába lépésemről szóló dokumentum szerint 1948. szeptember 15-én lettem újságíró Debrecenben, és 1950. október 23-án vonultam be onnan katonának, Budapestre.

Együttlétnünk alatt mindvégig jó munkakapcsolatban voltunk. Enyhén meghatódtam, amikor évekkel később rangos újságban nyilatkozott erről, elismerően felidézve azt a tizennyolc éves fiút, aki akkor voltam háromnegyedes nadrágban, zokni nélküli, széttaposott cipőben.

Külön érdeme volt Radónak, hogy a mezőgazdaságban akkortájt végbemenő, gyötrelmekkel járó átalakulások során végzett újságírói működésemet védte, támogatta, amennyire lehetett. Szembe mert szállni a megyei pártbizottság osztályvezetőjével, aki pártbüntetést szabott ki rám, és még a laptól is el akart üldözni, mert a „kulákkérdésben” eltértem „a vonaltól”.

Nem fedné a valóságot, ha utólag azt állítanám, hogy általában és nagypipájúan elleneztem a módos gazdákat fékező, időnként büntető eljárásokat. Az ordas hatalmi túlkapásokat azonban bíráltam.

Meggyőződéses híve voltam a termelőszövetkezetek szervezésének, de haragudtam az erőszakoskodó hajlandóságra, és amennyire módomban állt, felszólaltam ellene.

Ha most Pesten lennék, találkozhatnék Radóval, és mindent köszönve kezet foghatnék vele. Összemosolyoghatnánk, sőt, összekacsinthatnánk, és jó karabélyunkat markolva, kijelölt szolgálati helyeinkre ballaghatnánk, a Kilián laktanya különböző lövészállásaiba.

Összetalálkozhatnék ott a széles mosolyú Juhász Róberttel is, aki Obersovszky Gyulával együtt a kulturális élet eseményeit szemlélte a Tiszántúli Néplapban. Ő volt egyébként a debreceni irodalombarátok egyik ifjú költőreménysége. Szembe ment ez a remény a korabeli káderpolitika gyanakvásával, amely szerint nem egészen voltak tiszták a költőinas osztálygyökerei. Pontosabban a nevelőszülők pedigrije nem

tetszett a mindent megmondó helyeken. Kispolgároknak titulálták őket, mert értelmiségi foglalkozású volt a nevelőapa.

Ez a káderjellemzés kísérte a későbbiekben is, noha számos költeménye a szebb jövő iránti lelkesültségtől hevült.

Amikor berukkoltam 1950-ben és a hadsereg központi lapjához vezényeltek Budapestre, Róbert már ott volt, őrmesteri rangban. Egy évvel idősebb volt nálam s hamarabb vonult be. Valamelyik csapattest újságjától helyezték az éppen alakuló központi laphoz, mert ott nagyobb szükség volt rá. Remekül tette is a dolgát, mígnem egyszer csak engem tisztté avattak, ő pedig őrmester maradt. Fél év múltán el is tűnt a laptól s nem tudom, hol hanyódott a későbbiekben. Most, 1956-ban került képbe nálam először – itt, az elképzelt Kiliánban.

De hát miért a Kilián laktanyában történne mindez?

Nem valószínűbb, hogy valamelyik „megelőző időkből” való szerkesztőséget foglalták le az Igazság című újság számára? Olyat, amelyikhez hozzátartozik egy bejárattott nyomda is?

Berontottak egy „tegnapi” szerkesztőségbe, és a fegyverét célra tartó Obersovszky azonnali távozásra szólította fel az ott lévőket.

Minden porcikámban megremegtem, de el tudtam képzelni.

Velem szemben ugyan soha nem emelte fel a hangját Gyula, egyébként azonban ismert volt harsány modoráról. Üllőn pattogó kalapácsként pengtek szavai álláspontja védelmében. Gyakran maradt övé az utolsó szó olyankor is, amikor lett volna még mondanivalójuk a vitatársaknak, de elfogyott belőlük a szusz.

Legtovább maradt a küzdőtéren hórihorgas tördelészerkesztőnk, a kiterjedt Grandpierre család Lajos nevű, Debrecenben egzisztáló képviselője. Az erőteljes testalkatú, szálas növésű, egyébként azonban mindenki aranyos Lajos bácsija bágyadtan legyintett a vita végét jelezve, és hogy mégis legyen valamilyen elégtétele, azt lihegte fejcsóválva: korrupció animi.

Két évvel korábban, kezdő népi kollégistaként, különbözeti vizsgát tettem latinból a debreceni Fazekas Mihály gimnáziumban, ezért ezt a szót is értettem, és pontatlannak, meg igazságtalannak véltem, hogy lélekrontásnak titulálja Grandpierre bácsi az Obersovszky által mondottakat.

Gyakori vitájuk során megesett, hogy énhozzám fordult Grandpierre Lajos azzal a felszólítással, mondd meg a barátodnak, stb.

Tapasztalat mutatta, hogy csak én győzhetem meg bármiről is Obersovszkyt, csak én csillapíthatom elszabadult indulatát.

Sokféle közelítésben magyarázzák, elemzik a barátságok alakulásának feltételeit, okait, s ezek valamelyike bizonyára jól ráillik a kettőnk emberi kapcsolatára is.

Mindenesetre, része volt barátságunknak az a tény, hogy mindketten voltunk népi kollégisták. Ott vettük üzőbe a szocialista eszme gyakorlattá formálásának reményét.

Párthusi szenvedéllyel perlekedve listáztuk, elemeztük a korabeli társadalom baját-örömét, és egymást bátorítva igyekeztünk eljutni a végsőknek gondolt igazságokig.

Nem isteni igazságokat kerestünk, hanem olyanokat, amelyeneket a kommunista eszme délibábos ideáinak a mentén plántált belénk a népi kollégiumi mozgalom szellemisége. Ez a nékoszöntudatnak is titulált szellemiség szilárdabb összetartó erő volt némely tekintetben, mint a kommunista párton belőli együvé tartozás tudata. Bukéja volt ennek a szellemiségnek, meg is részegedtünk tőle. Ez lett egyik oka szétkergetésünknek is.

Jogos volt, ha hozzám fordult, aki így akart Obersovszky agya közelébe jutni. Nem voltak pedig látványos jelei nagyon mély barátságunknak még a szerkesztőségen belüli együttlét során sem. Minthogy szakmai érdeklődésünk és feladataink nem kapcsolódtak egymáshoz, ritkán töltöttük munkaidőnket laza társalgással.

Szoros összetartozásunk így szinte az illegálitásban lévő gyanakvó óvatosságára is emlékeztetett. Mozdult a szemünk, szóltunk egy két szót és már mindent elmondtunk, és megértettünk, amit akartunk.

És ha most nyújtanám neki a kezem a Kilián laktanyában, vagy ahol éppen összetalálkoznánk?

Barátságban váltunk el hat évvel ezelőtt, de azóta nem találkoztunk.

Amikor én 1950 vége felé Pestre mentem katonának, Gyula Debrecenben maradt. Vagy nem hívták be valamilyen okból, vagy letudta a maga szolgálati idejét, amikor a Színművészetin tanult. Ez nagyon is lehetséges, mert három, vagy négy évvel idősebb volt nálam. Miután eljöttem, ő már nem csupán az újságnál tevékenykedett, hanem „Dongó” címmel satirikus lapot is szerkesztett, közreműködött az ugyancsak Dongó című színpad menedzselésében, azon kívül a megyei művelődési ügyek bonyolításában is szerepe volt.

Gyűjtötte az elismeréseket, meg a bajokat a fejére.

Róla szóló legutóbbi értesülésem szerint 1953 valahányadikán, kilenc megyei újság kulturális rovatvezetőinek és másoknak a jelenlétében értékelő előadást tartott a MÚOSZ székházban a hajdú-bihari állapotokról.

Másnap kizárták a pártból és elbocsátották a megyei újságtól.

Én leszolgáltam a katonaidőmet, megkínlódtam a katonai pályán elérhető sikerekért és megszenvedtem ugyanott a kudarokért. Azután ismét civilbe öltözve a Szabad Föld című újság munkatársi együttesének és a Fehér Lajos nevű főszerkesztő igen tiszteletreméltó személyének légkörében éltem és élem az időmet mindeddig a per-cig.

A szocialista eszme gyakorlatának a revíziója mellett vagyok érzéseimben, gondolataimban, élő beszédeimben és vitáimban, meg amennyire lehet a nyomtatott szövegeimben is. Ezt elsősorban én tudom magamról és lehet, hogy tágabb körben vagy egyebet, vagy semmit nem tudnak rólam.

Nem is szándékom, hogy reklámot csináljak magamnak, sőt, amint már szóltam róla, inkább ösztönösen óvatos duhaj vagyok. Ami azért nem zárja ki, hogy ne szakadnának időnként saját butaságomból is fakadó bajok a nyakamba.

Ámde nem sújtottak abszolúte gonoszságban fogant, jóvátételért kiáltó igaztalanságok.

Nem ültem hamis váddal börtönben, mint Radó István egykori főszerkesztő, nem szenvedtem származásomból fakadó hátrányokat, mint Juhász Róbert, nem üldöztek bátor és igaz szavakért ki a pártból és a munkahelyemről, mint Obersovszky Gyulát.

Jelenleg Belgrádban vagyok, éppen ebédeltem, és még néhány ebédre bizonyosan jut majd pénzem.

És persze, itt nem lőnek rám, sőt, a belgrádi rendőrségre készülök, hogy mindenre kiterjedő, teljes körű védelmemet garantáló ügyben instanciázzak.

Az embert a vele élő valóság formálja. Fenti barátaim életének valósága erősen eltért az enyémtől néhány tekintetben.

Miképpen fogadnának, ha most felajánlanám, hogy közéjük állok?

Ennek csakis az irracionalitás, a megvalósíthatatlan valóság lehetne a próbája?

Arra sem tudok persze válaszolni, hogy akarnék-e közéjük állni, egyáltalán?

124.

Annyira megterheltek a magammal tárgyalt témák, hogy elfáradtam. Teljesen kiürült a fejem, csak a csend visított benne, amiről volt már hajdani emlékem, és amit veszedelmesebb traumának ítélek, mint az agyi lármát.

Támolyogva jutottam ki a gyorsétkezőből a Terázijára.

Sokan jöttek-mentek a nagy téren és jóleső volt belemeríteni magamat az emberáradatba.

Borús, szeles volt az őszi délután, de helyenként erőlködött a Nap, és ott halványkékre változott az égbolt.

– Mi van, mester? – érintette meg a vállamat valaki, és oldalt pillantva hirtelenszőke daliát láttam, akit rögtön fel is ismertem, de nem jutott eszembe a neve. Úgy emlékeztem, hogy versenyző, vagy italmérésekből ismert figura, esetleg együtt mind a kettő.

– Ahá! Há! – köszöntem vissza váratlan hökkenettel, és túlságosan hangosan, ahhoz képest, hogy mellettem állt, és búsan mosolygott. Ez a mosolya tette helyére emlékezetemben, és most már határozottan tudtam, hogy úszó és alighanem alkoholist is, mindenesetre elégszer láttam beszívott állapotában. – Veled mi van? – kérdeztem vissza és abban a pillanatban biztosra vettem, hogy a lehető legfontosabb és legpontosabb kérdést emeltem a placra, mert momentán semmi nem érdekelt jobban, mint annak a képtelenségnek a megválaszolása, hogy miképpen futok én össze ebben a percben Belgrád főterén olyan ismerőssel, akivel a Móricz Zsigmond körtéri becsületvesztőben és hasonló helyeken poharazgattam hajdanán?

– Vagyok – mondta, és kutatóan rám nézett szomorú szemével, amelyek sarkiban viszont örök mosoly rezgett, és amelyek a körülöttünk zsongó lárma helyett in-

kább mintha a csendet figyelték volna. Mint aki hall valamit, mint aki keres, mint aki vár valamit.

A tarkóján kacsafarok módján felgyűrődött aranyszőke haja, amely egyébként rövidre vágva borította kerek koponyáját. És mintha abban a hátsó hajcsomóban is, meg a fejét borító tüskék erdejében is másnaposság szunnyadt volna.

Fejjel fölém magasodott, bár lezser testtartása következtében enyhén hajlott hátú is volt. Prémgalléros bőrdzsekit viselt, olyanfélét, mint amilyent bevetésre induló vadászpilotákon látni.

Elmosódó emlékeimre hagyatkoztam s jobbnak láttam, ha a szótalanságra hajlamos ember helyett először én beszélek. Összefüggő, rövid előadásban ismertettem ezért a velem történeteket onnantól kezdve, hogy október közepén elhagytam Magyarországot, és visszafelé utaztomban most elakasztottak itt, Belgrádban. Éppen a rendőrségre megyek, hogy tartózkodási engedélyem ügyében intézkedjek.

– Nem tudod véletlenül, merre kell menni erre a címre? – mutattam fel cédulámat és ez jó húzásnak bizonyult részemről, mert vagy annak a lehetőségét biztosította, hogy elváljunk egymás váratlan és kínos közelségétől, vagy a társalgás beindulásának valamilyen változatát kínálta. Feltétlenül választ, megszólalást kellett kapnom.

Jött is, de nem a hallgatag illetőtől.

– Mi is oda tartunk – mondta egy férfi, aki szőke ismerősöm túlsó oldalán lépkedett. Hasonlóan magas termetű volt, de jóval idősebbnek látszott. Komor szabású, kétsoros, barna öltönyt viselt, a fején semmit. Néhány szál haja ettől függetlenül úgy tapadt koponyáján, akárha oda lenne ragasztva. Nyúlt a cédulámért, megnézte, bólintott, aztán visszaadta. – Illetve, csak Zoltánnak kötelező oda mennie – bökött fejével a szőke pilótára. – Tegnap óta én kanadai vízummal rendelkezem.

Rögtön látszott rajta, hogy tudatában van szavai fölösleges, hibás, vagy egyenesen káros voltának. Előbb a fiatalemberre nézett olyan tágra nyílt, hőkölő szemekkel, mintha büntető ütést várna bűnéért. Szélfúttá arcbőre még inkább sötétvörösén parázslott. Azután gyorsan igyekezett más irányba nézni, és ettől feszes ráncokba rándult a bőr az ingéből hosszan kinyúló, vöröseslila nyakán.

Azzal párhuzamosan, hogy ezt megcsodáltam, röpké örömmel nyugtáztam, hogy na, végre, előugrott ennek a Zoli gyerekeknek a neve, meg az egész biográfiája. Legalábbis anyyi, amennyit szótalán személyiségéről össze lehetett gyűjteni annak, aki nagyon kíváncsi volt rá.

Engem ismerkedésünk kezdetétől érdekelt, mert elemi iskolai társam és barátom, Szilárd Zoltán hozta budapesti életembe. Szilárdról már elmondtam korábban, hogy a háború előtt a Püspökladányban állomásoztatott katonaság ezredesi rangú parancsnokának a fia volt, és mellettem ült az iskolapadban, közvetlenül a háborús évek után pedig a londoni Olimpián nyert értékes díjat, mint gyorsúszó.

Egészen pontosan: a főváros éjszakai életében ismerkedtünk össze ezzel az itteni, mostani Zolival. Azt áradozta róla ott a mulatóban Szilárd, hogy nagy úszóreménység a fiú, de többet kellene csobbannia a medencében, és kevesebbet lébecolni a szárazon.

Biztosra ígérte, hogy két hónap alatt ő változtat ezen, és beúsztatja druszáját a válogatottba.

Nem csupán magas, izmos test volt a lébecolásra hajlamos reménység, hanem arcra is görögös eszményhez hasonlító megmunkálást kapott a természettől. Örök, és titokzatos mosolyával szinte művészeti múzeum kiállítási tárgyának volt vélhető. A későbbiekben, amikor gyakoribb lett együttlétünk, egyszer azzal a szellemességgel hozakodott elő valamely sznobságát villogtató ivótársunk, hogy íme, az ergasztulumi Mona Lujza, de azonnal nagy pofont kapott érte az amúgy általában csendes, és szinte lányos viselkedésű versenyzőtől. Többünk együttműködése kellett, hogy ne csattanjon több pofon.

Valószínűtlen volt szerintem, hogy a felhevült fiú tudta volna, mit jelent az ergasztulum. Én is csak utóbb tanultam el a sértegetőtől, hogy a különféle bűnözőket rejtő dologházat nevezték így a római birodalomban. Tulajdonképpen tehát rossz duma, értelmetlen süketelés, fals irányú volt ez a célzás, ami semmi valóságalappal nem bírt, hiszen közismerten patyolatfehér, bármiféle büntől mentes volt a sértett.

A Mona Liza viszont ismerős lehetett neki, és elegendő a haragjához, mert azt a gyanút keltette benne, hogy az ő lányos szépségű arcát magasztalók egyúttal férfúi hitelességét kérdőjelezzik meg. Bizonyára akadtak elszólások, amelyek alapot adtak ehhez a feltevéséhez.

Egy vonalban lépkedtünk néhány súlyosan hallgató percig, de egyszer csak bőfőgés, vagy rőfőgés tört fel Zoliból. Felfelé tartotta állát, mintha óvni akarna valamit, hogy az ki ne essen a szájából.

– Kanadai vízuma van! – csapott a levegőbe. – Hát van neki, mert lett neki! De ki kérdezte?

Újra felszakadt belőle egy otromba hahota.

– Viselkedjünk, kérem! Viselkedjünk! – figyelmeztette a tőle jobbra lévő idősebb. Egyúttal nyilván el is akarta terelni a figyelmet, mert felém nyújtotta nagy kezét és azt hiszem bemutatkozott, de nem értettem. Érdekelt ellenben, amit a továbbiakban mondott.

Arról beszélt, hogy azért van ez a sok nép a téren, mert Jugoszlávia számára fontos lett a nemzetközi turizmus. Figyelmet érdemel persze, hogy jelenleg nagyszámú magyar is van itt. Olyanok, akik sport és kulturális eseményekre, rokonlátogatásra jöttek, de itt rekedtek. Többségük várja a magyar események alakulását és érlelgeti döntését, hogy hazafelé igyekezzen-e, vagy induljon világgá?

– És önök? – ugrasztottam szemeimet egyikükre a másikukra.

Ezúttal Zoli felelt. Érezhetően törekedett, hogy megelőzze a másikat.

– Titok. A titokzatosság pedig az élet legvonzóbb jelensége. – Egész testével a megnyúlt nyakú emberhez fordult. – Ezért határoztuk el, hogy nem szólunk a kanadai vízumról! – Fenyegetően felemelte a hangját és a kezét, mintha idősebb társára szándékozna sújtani. – De akkor miért beszél róla maga?

Megleپően hirtelen elszállt indulata. Ellazította testét, görbültté rogyant a háta, felemelte a fejét s olyan lendülettel lépkedett, mintha menetelne.

– Na, tetszik látni – hajolt felém az idősebb férfi és mellém is furakodott. Így, közelebbről most már nem csak vörös arcszínét csodálhattam, hanem időnként elővilámló alsó fogsorát is, amely több helyütt aranyosan csillant. – Nem tetszik rám emlékezni? Tetszik? Az Áron vagyok. Találkoztunk, nem is egyszer, amikor Zoltán az önök nagybecsű társaságában tartózkodott és minden megítélés szerint ideje volt őt védelem alá helyezni. Rendszerint én mentem érte. Én tehát az Áron vagyok.

Vagy nem hallotta Zoli, vagy a figyelmetlenség is része volt rendhagyó viselkedésének, mert nem szólt közbe, és nem vitatta a helycserét sem.

Lehet, hogy hallotta, amit a mellém sodródott férfi beszélt, de nem érintette idegeit.

Engem is mérsékelten érdekelt új szomszédom fejtegetése arról, hogy vannak magyarok, akik politikai ellenérzéseik miatt kívánnak távozni a hazájukban uralkodó állapotok nyúge alól, mások egyszerűen a jobb anyagi lét reményében törekednek úgynevezett kapitalista országokba.

Úgy mondta: kapitálista.

Erre felfigyeltem.

Az is tetszett, hogy nem lehet haragudni a hazájukat anyagi okok miatt elhagyókra, hiszen a Biblia-beli Ézsau is eladta elsőszülöttségi jogát egy tál lencséért, de azt nem szokás firtatni, hátha nagy éhség vitte rá?

Kifejezetten izgalmi állapotba hozott viszont azzal a tájékoztatással, hogy jól informált jugoszláv helyeken már tizenhétre szaporodott magyar menekülttáborról beszélnek, és nem tud elégszer hálát adni a Mindenhatónak, amiért kimenekítette onnan Zoltánt.

– Igazság szerint protekció is volt benne, tetszik tudni, befolyásos személyek által nyújtott segítség, előnyök szerzésére felhasználható ismeretség, összeköttetés, kivételezés. – Keresztbe szorította két óriási kezét a mellém, szétfeszítette ujjait és halkra foga a hangját. – Én intézkedtem tetszik tudni, és Isten ne vegye bűnömül, tanácskoztam kérem perditával, üzeneteket közvetítettem nagyvilági lények és magas állásúak között, és birtokába jutottam tudásnak, amiről nem kívántam volna tudni.

A továbbiakban arról a tervről beszélt, hogy Kanadába utaznak. Neki már megvan a vízuma egy ottani birtokos, távoli rokon révén, aki biztosítja Zoltán jövőjét is.

– Talán tetszik tudni, hogy Zoltán orvosi egyetemre iratkozott annak idején és majd Kanadában folytatja.

Hallottam róla persze, de úgy, mint öt évvel korábbi eseményről. Beiratkozott és fél év után kimaradt. Ettől függetlenül dögésznek, felcsernek neveztük, de tudott volt az is, hogy a hölgyek szóhasználata szerint ő volt a kis doki.

Önmagát erdészeti szakembernek mondta az idősebb úr. Terve szerint a legszükségesebben kívül semmit nem fogad el a kanadai jötevtől, noha minden erejét és tudását beleadva dolgozik majd neki.

– Úgy lesz, mint a szocializmusban, ha tetszik érteni, mire gondolok.

Érdeklődést mutattam, aprókat bólogattam, de a férfiú mindinkább monoton szövegének rései között kisurrantam abba az időbeli és térbeli távolságba, ahol együtt

emelgettük a poharat Zolival, meg az éppen csatlakozó fél világgal. És ahol rendre megjelent ez az idősödő, kiaszott férfit, valamennyi helyszínen, ahonnan már mentőkért kiáltoztak, mert annyira hullottá lett a szép szóke gyerek.

És ez a csont-bőr ember ölbe vette az isteni testet, és elsurrant vele valahová, mintha ördög lenne, aki a zsákmányát lopja.

Nem tudtuk hol, merre, milyen körülmények között él Zoli, mert ez igencsak változó lehetett.

Ha legközelebb ismét feltűnt alkalmi együttesünkben, körbecsodáltuk új ruháját.

Valaki úgy tudta: új nője van. Más szerint: öt új nője van.

Többen állították, nincsen és nem is volt nője, mert mindig ő a nők fiúja. Annyi nő van körülötte, ahányan szemet vetnek rá. Hajadonok, férjezettek, magas állásúak, vezető elvtársak lányai és feleségei tülekednek körülötte. Kézről kézre adják. Pénzelik, fürdetik, etetik, öltöztetik.

Imádják.

125.

A rendőrségi irodába Áron nyomult be előttünk.

– Felséges hely! – tárta szét a kezeit, amint a nagyméretű terembe lépett. – Nem hiszek a józan eszemnek!

– Ne is higgyen, – nyomult mögötte Zoli. – Ha minden a józan ész alapján formálódna, semmi érdekes nem történe a földön.

– Éppen erről beszélek! – lelkesedett Áron. – Hát nem érdekes, hogy rideg rendőrszobába indultunk, és a Paradicsomba érkeztünk?

– Parancsra jöttünk! – emelte fel figyelmeztetőn mutatóujját Zoli. – És akit beűznek a Paradicsomba, az éppen úgy pária, mint akit kiűznek onnan.

Magam is furcsállottam a helyszínt, mert az utcáról nézve csinos villa kapuján léptünk be, három lépcsőn mentünk fel, és szárnyas ajtón át jutottunk egy fényesen kivilágított, igazán tágas helyiségbe, ahol a zsúfoltság ellenére olyan csend honolt, mintha orvosi váróba léptünk volna, vagy akár templomi hajóba.

– Azt csak elismeri, kedves Zoltán, hogy jobb itt lenni, mint az otthonról ismert rendőri őrszobákban? – húzta olyan szélesre a száját a korosabb férfi, hogy rálátást kínált mindkét hibátlan fogsorára.

– Lenni? – vont a vállát Zoli. – Csak lenni, az még nem élet. Honnan tudja maga, mi vár itt magára? Tanulja már meg, hogy a biztonság anyja a bizalmatlanság.

Ebben a pillanatban megszólalt egy öblös hangú, egyenruhás ember, aki a terem közepén összetolt két asztal egyike mellett ült és nem volt hibátlan a magyarsága.

– Itt kérem tartózkodási engedélyek adásáról, meghosszabbításáról, illetőleg megvonásáról folyik intézkedés. Semmi másról. Tessék helyet foglalni és várakozni.

Elhelyeztük magunkat a várakozók csoportjában és várakoztunk, amíg Zoli ismét váratlanul beszédessé lett. Hozzám hajolva, de a hangját nem nagyon visszafogva súgta, hogy ennek a tündérországnak, lám, tündére is van.

Siratóasszony, kőserép
2010 – 25,5x17x14 cm – 1280 °C

Bájos arcú, mosolygós lány lépett a szobába egy hátsó ajtón át, kezében kis tálcat egyensúlyozva, a tálcán egy pohár víz. Természetesen nem az arca, és nem a tálcája vonta magára Zoli és mások bámész tekintetét, hanem feszes ruhája alól kiobbanni akaró idomai.

– Ki kérte a vizet? – kérdezte a hölgyike, és jó szívét dicsérendő, az eléggé távolban lévő várakozóhoz vonaglotta magát, miáltal többeknek epesztő, tikkasztó szomjúsága támadt, de a lány kedvesen elhárított valamennyi új igényt, mondván, öneki lejárt a szolgálati ideje.

Megemelte Zoli a fejét és jó hangosan a levegőbe mondta:

– Az én országomban majd olyan törvényt íratok, amely szerint minden szolgálati idő addig tart, ameddig valamennyi szomjúhozó annyit ihat, amennyi jól esik neki!

Tetszést, nemtetszést kifejező visszhangok kavargtak, mire én is látványosan szám elé emeltem az ujjamat, jelezvén régi-új cimborámnak, hogy szerintem is hallgasson. Ezzel a gesztussal megokoltam jó pontot remélhettem a teremben zajgó népektől is.

Ámde nem bírta barátom szó nélkül, hanem arról kezdett sutyorogni, tudok-e róla, hogy közös haverunknak, Szilárd Zolinak sikerült osztrák oldalra átúszni Dévénynél, a Dunán? Jó osztrákok Bécsbe vitték, ahol ezer filmet készítettek róla. Mivel jól tud németül, menten tudósítói állást kapott az Österreichische Pressnél, és az elmúlt napokban Pesten is járt. Bemondta a rádióba, hogy élet-halál harcát vívja a főváros, és effélék. Többször ismételték a rádióban. Meghallgathatod, ha akarod. Sűrűn ismétlik.

Ahogy emelte izgatott hangját, úgy növekedett a rá irányuló figyelem. Valaki azt kiáltotta, ő is hallotta a nevezetes rádiós közvetítését, és ha úgy harcolnak a magyarok otthon, ahogyan ő elmondta, akkor nagyon hamar ki fognak takarodni a ruszrik!

Talpra pattantam, és magasba emeltem a kezem. A felvigyázó rendőrt is némaságba parancsoltam egy tekintettel, majd azt kiáltottam:

– Barátaim! Valamennyi jelenlévők, magyarok és nem magyarok! Egy perc néma felállást kérek említett honfitársunk tiszteletére. Hajtsunk fejet, félelmet nem ismerő tette előtt. Életét kockáztatva verekedte át magát a rabságból a szabadságba, mintát adva ezzel mindenkinek, akik hozzá hasonlóan tetteikkel vállalják a viadalt a szabad élet reményében. Nekem személyesen is barátom volt, és ez a tény is kötelezett az elmondottakra. Köszönöm a figyelmet.

Az élő időből nőtt ki szónoklatom, ami utólag látva zagyvaság volt, ámde annyira határozottan léptem fel, hogy egyszerre övezett kíváncsiság és csend.

Azért is alakulhatott így, mert amint hamar kiderült, nagyobb részben magyar állampolgárok zsúfolódtak a teremben. Emberek, akik folyamodványért várakoznak, akik a kérésre kényszerítettség alanyai, akik hazátlanokként jöttek ide, hogy szorongatottságukban hivatalos engedélyezését kérik itteni tartózkodásuknak, mert nem tudnak hová menni, és nem tudják, hová mehetnek holnap?

Egyszóval eszűkhöz és szívűkhöz illeszkedett minden hevenyészett szavam.

Felszólításomnak azonban kevesen kívántak eleget tenni. Alig néhány ember emelkedett fel félig a székéről.

És mielőtt bevégződött volna a kis közjáték, vagy mielőtt folytathattam volna dagályos szónoklatomat, az asztalnál posztoló rendőr szigorúra vonta szemöldökét, kinyújtotta felénk a kezét, és mondta is, hogy maguk hárman menjenek be, azon az ajtón!

Elege lett belőlünk.

126.

Nemsokára mindhárman ismét az utcán találkozhattunk. A gyors ügyintézés nyomán támadt felszabadulás hangulata leginkább Zolit ragadta magával. Azonnal be akart ülni, vagy állni egy alkalmas helyre, ahol megünnepelhetjük az eseményt.

Elsőként Áron háritotta el az ötletet. Azt mondta, neki is ünnep a mai nap, de nem a rendőrségi adminisztráción produkált bravúr okán, hanem november elseje van, halottak napja. Ajánlotta, hogy térjünk be inkább valamelyik templomba, és emlékezzünk halottainkra.

Keskeny, majdnem néptelen, óvárosi kis utcában haladtunk. Kétoldalt kőfalak és kőkerítések. Teleszívta magát levegővel Zoli, majd kifújta, és dühödt cikcakkban kezdett ingáznai egyik oldalról a másikra.

– Nem áhítra szomjazom, hanem italtra! – rikkantotta. – Egy halottnak sem mire nincs szüksége, de az élő emberi test hetvenöt százaléka víz, ha ezt eddig nem tudták volna, tudatlan uraim! És ha ennél kevesebb van, sürgősen pótolni kell! Éppen ez az én esetem. Hol egy kocsmá?

– Előbb-utóbb utunkba esik – mondta csillapítón a máris templomi áhítra om-lani látszó Áron. Fél szemét le is hunyta, de aztán megelégnült és nagy lendülettel emelte karját a feje fölé. – Inkább orientáldjék, kérem oda most, az Avala hegy te-tejére, amely, ni, csak, milyen pompás látványt nyújt például erről a pontról is, amiképpen onnan fentről is jó kilátás nyílik az egész városra. Gyönyörű például onnan a Szent Száva-templom, ami bár nem a mi urunkat szolgálja, a világ legnagyobb ortodox egyházi építménye. Avagy a természet mesejátékának részese lehet, aki ugyancsak fentről szemléli a madarak lakodalmát, amit a Száva és a Duna összefolyásánál szoktak tartani. Úgy is mondják Belgrádban, ahol a Száva csókolózik a Dunával.

– És azt tudják-e maguk, tudatlanok, hogy negyven ezer liter vizeletet kényszerül elfolytatni az ember a testéből, alig harminc év alatt?

Nyögésbe fulladtak az utolsó szavak. Lecövekelt Zoli, majd a gyors és szükséges, kibontakozó előkészület után vizelni kezdett egy belgrádi kőkerítés oldalára célozva, félmagasan.

Áron gyorsan és szúrósan a szemembe nézett, kicsit felém is lépett és azt kérdezte, hány halottam van, akikre ezen a napon fájó szívvel emlékezem.

Azt feleltem, harminc.

Ez a válasz láthatóan meglepte. És ki is zökkentette abból a testi-szellemi pozíció-jából, amit azért vett fel, hogy ezzel a trükkel a lehető mértékig eltakarja előlem a

szőke herceg produkcióját. Félrevezetésemet szolgálta volna kérdése tartalma is, ami egyrészt brutálisan indiszkrét volt, ha összevetjük az egész emberről bűzlő jólneveltséggel. És pofátlan is volt, hiszen tudnom kellett, és nyilván ő is tudta, hogy nem érdekelhette igazán a válaszom.

Magam is meglepődtem azonban azon, hogy ő meglepődött. Meg is fejtettem persze, hogy mi lehet az oka, ha jobban figyelme előterébe helyezi az én történelmi halottaimat, mint az ő pisilő védencét.

– Harminc ós – motyogta. – Nagy családja. Nyilván messze visszanyúlva a történelemben.

Ezt nem gondolta volna rólam, talán ki sem nézte volna belőlem. Felszínesen ismert, csak futólag és többnyire gyalázatos helyzetekben találkoztunk, amikor ő neki el kellett takarítani, vagy ki kellett menteni közülünk, a rendszerint alkalmilag összeállt italozóknak a társaságából, a valamilyen okból nagyon féltett, szőke legényt. Aki minden imponáló, külső jellemzőivel ellentétben például bizonyosan gyenge gyomrú volt, meg általában is oktalan ember, olyan, akinek nincs magához való esze. És ebből is következett, hogy hamar megártott neki a helytelen sorrendekben és helytelen ritmusokban fogyasztott ital.

– Na, ez jól esett – mondta megkönnyebbült sóhajjal Zoli. S amíg rendbe hozta ruházatát, még jókedvűnek is látszón hozzátette: – Rövid ideig tartott. Képzeld el, maguk, tudatlanok, hogy élete során, összesen hat hónapig ül az ember a WC-n. Egy olyan összevont ülést nehezebben várhattak volna ki.

Hátrafeszítette a nyakát és az égre nevetett.

Az idősebb férfiú arcszíne bíborlilába váltott, de még mindig higgadtan próbált látszani. Feladva korábbi testhelyzetét, egészen felém fordult és azt hozta tudtomra, hogy Zoltán speciális ismeretei, amelyek az emberi szervezet működésével kapcsolatosak, azokból a szakkönyvekből valók, amelyekből fel kell készülnie a majd Kanaadában esedékes orvosi egyetemi vizsgákra. Mert folytatja medikusi tanulmányait.

– Figyelj! – szolt váratlanul és parancsolón Zoli. – Most figyelj, és oda nézz! – Mereven kinyújtott karjával harmadik társunk fejére mutatott és leckefelmondó stílusban szavalta: – Ez az emberi agyvelő ebben az egyetlen percben, amíg rám bámul, húszmillió feladatot lát el, pedig úgy néz ki, mintha nem tudna gondolkodni. Ez is az orvosi könyvekből való. Na! Gyerünk egy kricsmibe, vagy kafanába!

Nagy léptekkel el is indult s mi követtük. Megint úgy alakult elhelyezkedésünk, mint a rendőrségre jövet, vagyis függetlenítette magát Zoli és kettesben maradtam a csont emberrel.

Akin egyébként nem látszott, hogy ezért megbántódott volna. Amiként a szemeim és füleim által bizonyítottan bármit megtehetett vele Zoli. Minden tekintetben alávettette volt a szeszélyes, makrancos, vagy egyszerűen csak hülye fiatalembernek.

Lehetséges persze, hogy van magyarázata mindannak, ami olyan zavaró, meg titokzatos kettejük látványában és kapcsolatában a kívülálló számára. Mondott is valamit Zoli a titok, vagy titokzatosság szépségéről s lehetséges, hogy megindító, tiszteletre méltó, meg más efféle is rejlik az ő titkuk mögött. Nem tudni, mi köti össze

őket, de szükségük van egymásra, bár mégoly rendhagyóan szolgálatkész az egyikük, miközben tirannus módján zsarnokoskodik a másik.

Nem az én feladatom, hogy ezt a gombolyagot szétbogozzam.

A „kafana” szerbül kávéház, magyarázta Áron, és dicsérte is az intézményt, mert bár oszmán eredetű, igen hangulatos és kellemes tud lenni az európai ember számára.

Ezután rögtön visszatért arra a témára, ami feltehetően azóta foglalkoztatta, hogy szóba jött közöttünk.

– Nagy kiterjedésű család. Harminc fő. Visszanyúlva a magyar történelembe. Tiszteletreméltó a gyászoló számára ilyen ősök emlékét ápolni.

Amikor feltette a kérdést, hogy hány halottat gyászolok, taláломra mondtam a harmincat. Semmi más oka nem volt ennek, mint mondtam egy számot, hogy átlen-düljek egy értelmetlen és értelmezhetetlen kérdés megválaszolásán. Annak a babonás magyarázatnak, vagy tudományos megfigyelésnek is lehet persze némi valószínűsége, hogy mivel Zoli barátom az emberi szervezet vezetőirítő kapacitásának szakértője-ként éppen perccel előbb használta a harmincas számot, hát ez sugallta nekem az is-méltés ötletét.

Mindegy. A lényeg, hogy szándéktalanul és véletlenül is az igazat mondtam és ez a csoda átmelegített. Olyan ünnepivé emelte néhány pillanatomat, mintha szívből jövő indíttatásból gondolnék harminc olyan emberre, aki nekem kedves volt és a sír mélyére távozott.

Valójában senki nem halt még meg az én vérségi rokonságomból, azok közül leg-alábbis, akiket személyesen ismertem. Ellenben a református kántor által alkalmilag összeállított gyászoló, kántáló gyerekkoros tagjaként sok püspökladányi szegény embert kísértem utolsó útjára. Némelykori hangulataimban valamennyi temetési éneket eldúdolok, már amennyit elő tudok csálni az emlékezetemből, és ezek száma közele-sen harminc. Ha még jobban erőltetem az agyam, azokat az eseteket is meg tudom idézni, amikor egy egész pengő borraivalót kaptam a gyászoló családtól, ámbár több-nyire néhány szem kockacukrot, vagy egy marék napraforgót osztottak szét hét tagú kórusunk csengő hangú énekesei között.

Nem engedte elszállni a témát Áron, hanem áttért azokra a halottakra, akik nemes, jeles, dicső tagjai voltak a nemzetnek. És ezek között olyanok is akadnak Zol-tán családjában, akik a tizenhetedik század tanúi voltak és grófi címmel bírtak.

Hagytam, hogy beszéljen és még a rá figyelőt is eljátszottam, ami közben Szilárd Zoltán imént hallott menekülési történetét próbáltam rendezni dúlt idegrendszerem katlanában. Meg mindazt, ami összefüggött vele. Hol olyan közel álltunk egymáshoz, hogy az íriszt láttam a szemeiben, hol az úgynevezett feudális nemzet két szélén áll-tunk. Amikor például kezet csókolt Zoltánnak, az én iskolás barátomnak, az ezredes úr tíz éves fiának az én drága nagymamám. És még el is magyarázta mindkettőnknek, hogy úgy illik, ha kezet csókol a paraszt az úrnak.

Szerencse lehetett ebben a szerencsétlenségben, hogy hitem szerint egyikünk sem értette a magyarázatot.

Most örültem Zoltán megmaradt életének, minden jót is kívántam volna neki, de abban semmiképpen sem jutottam egyezsége magammal, hogy miért kellett őneki Magyarországra visszajönni? A tiltott határátlépést súlyosan büntetik, ha van még olyan törvény, és ha van határ. Utóbbi lehet, hogy nincs, vagy sok helyen nyitott.

Életveszélyben távozott, de most biztonságban visszamehetett Pestre, az osztrák újság tudósítójaként és a világ tájékoztatójaként. Most drukkeri minőségében szurkol a pesti utcán egymást gyilkolóknak. A szabadságharcosok vívőerén tartja az ujját, miközben visszamegy Bécsbe, a zsiros munkahelyre, ahová könnyedén felvették, mert egyéb erényei és érdemei mellett kiválóan beszél németül. Jó munkát végzett a nevelő néni, akire még én is emlékszem, és aki soha nem engedte, hogy a pompázatos ház felső emeletére lopakodjak és ott is bámészkodjak.

„Mi ártalom származna, ha szétnézhetne itt is az a kíváncsi kisgyerek?” – kérdezte az ajtót már előttem nyitni kész cselédlány, de a frajla becsukta az ajtót és azt mondta:

„Behozná a szagát!”

Váltott szót vajon Szilárd Zoltán a harci helyzetről Obersovszky Gyulával is?

Egy a véleményük?

Mintha gondolatolvasó lenne, Szilárd nevét hozta elő Áron is. Kezdődik november végén a tizenhatodik nyári olimpia Melbourne-ban, ahol feltétlenül magyar sportdicsőség születne, ha jelen lehetett volna az ő két Zoltánja. De hát így is jelen lesznek, mert ők majd Kanadából, Szilárd Zoltán úr pedig Bécsből odaröppen, és jó tanácsokat adnak a magyar vízi sportok illetékeseinek s akkor hullnak majd az arany medáliák!

Összehordott még Nándorfehérvárról ezt-azt, leginkább hangsúlyozva, hogy a győzelem hosszú időre kiható keresztény dicsőség volt az oszmán ellen. Ajánlotta, hogy feltétlenül nézzem meg a Pancsova hidat, és kóstoljam meg a leghíresebb szerb ételt, a scsebabcsicsát, mert azt mindig, mindenütt jól készítik.

– Káfáná! – ordította teli tüdőből Zoli, és a közeli kávéház nyitott ajtajára, meg csicsás előterére mutatott. – Befelé! Mindenki a vendégem!

Most jöttem elő én azzal a tiltakozással, amit elmulasztottam a csontos emberrel jungtinban megtenni az előbb, amikor először pattant ki Zoli fejéből az ivásvágy jel-szava. Már akkor is elrettentem az ötlettől s nem azért, mintha nem lettem volna kapható bármikor egy kis ivászatra, vagy mintha templomba vágytam volna én is, akár Áron úr, hanem a fizetés gondjától fájdult meg a fejem.

Parányi pénzecskémet szórjam szét ezek társaságában a semmire? Mert mennyi italra futhatja az én kasszám? Ki tudja, mennyibe kerül itt három ital? És ki tudja, milyen fajta hármát rendelnek? Vagy hatot, kilencet!

Nem, nem! Nem szabad kockáztatni!

Ezt az utóbbi parancsot változatlanul érvényesnek tartottam azt követően is, hogy Zoli barátom vendégül hívott.

Hátha mégsem akar a végén fizetni? Kitelik tőle, mert szeszélyes bolond.

Hátha neki sem lenne elég pénze a fizetéshez, még ha egyébként hajlandó lenne is?

Kemény legényként léptem fel s megmarkoltam Zoli dzsekijének a prémgallérját, magamhoz szorítottam az egész embert és a képébe szótagoltam, hogy csakis én lehetek vendéglátó, de nem itt, hanem a hajómon, ahol bolgár butéliákat bontunk.

Kiléptem és hátraszóltam, hogy kövessenek.

127.

Nem sokat beszélünk, amíg a hajóhoz értünk.

Alig-alig találtam rá, hiszen éjszaka volt, amikor megszálltam benne, reggel pedig, amikor leléptem róla, nem visszafelé nézegettem, hanem igyekeztem az orrom után.

Nem is én a hajót, hanem a tulajdonos ismert fel engem. Rámkiáltott a partra s azt követően vonultunk fel egy ringatózó pallón.

És lám, az emberi képességek mennyire határtalanok, – még arra a játékra is maradt erőm, hogy ókori vitorlást képzeljek a Duna belgrádi partjára, holott ez csak egy motoros vízi munkagép, amint a mosolygó tulajdonos felvilágosított. Ráadásul jelenleg virágföldet árul és szállóvendégeket fogad.

– Nagy a sűrűség – állt elém a hálókabin ajtajában a tulajdonos. – Szaporodnak a magyarok Belgrádban. A maga országa önmagát pusztítja. Kell itt a hely, és maga sem lehet egyedül.

A velem érkezett két vendégemre tekintettel azután csak súgta, hogy hálótársat kaptam időközben. Van a hálótérben pótágy, azon alszik az új alany.

Beóvakodtam és az alsó ágyra tett holmimból kiemeltem két butéliát. Egyiket rögtön kinyitottam és a tulajdonostól kapott bádogpoharakba csurgattam a méltán csodált nedűt.

Még két pohárral jutott mindenkinek. Nyeltük, és az a hihetelenség zajlott, hogy mivel senkinek nem volt mondanivalója, némán fejeztük be a jelenetet.

Nem is kezdhettünk volna új témát, mert bejelentettem, hogy sürgősen hivatalos találkára kell mennem.

Az okozott némi mozgolódást, hogy Áron kezébe akartam erőltetni a fel nem nyitott üveget, de nem fogadta el, hanem a kis asztalkára tette, ahonnan én tovább lendítettem Zolihoz. Mérgesre vont szemöldökkel utasítottam, hogy fogadja el, vagy nagyon megharagszom. Vigyorogva hallgatott végig, majd elvette az üveget és mozgásban lévő kezeivel addig kotorászott, amíg előhúzott valahonnan valami kis papírt, amit ballonom zsebébe nyomott.

Titkon megörültem, mert azt hittem, pénz adott az üvegemért cserébe, de természetesen a felháborodottat játszva rántottam elő a papírt, aminek azonban nem fogtam fel a mondanivalóját. Zoli tájékoztatott, hogy belépőjegyet vizsgálok, ami a Majestic bárba szól, bárki megmondja, merre találok.

– Ma este tízkor – mondta. – Én is ott leszek.

Gyors búcsúzkodás után elváltunk.

Áldását adta rám Áron. Legalábbis keresztet vetett a levegőbe, az arcom előtt, egymás után többször.

Nem volt semmilyen hivatalos intéznivalóm természetesen, de nagyon szabadulni akartam ettől a társaságtól. És az is természetes volt, hogy a Moszkva szállóba mentem.

Nem akartam Gádoréktól semmit, csak egyszerűen velük lenni. Sőt, azt is elfogadtam gondolatban, hogy akkor is beülök egy kávéra, ha nem jöttek még vissza a programjukról. Újságot olvasok, nézelődök, pihenek. És talán kísérletet teszek, hogy tervezgessem a jövőmet, mert az is van, vagy lesz nekem, és talán bölcsként cselekszem, ha magam is hozzájárulok a formálódásához.

Alig teledtem le a hatalmas szálloda kávéházi részében, amikor jött hozzám egy korombéli ember, érthetetlen néven bemutatkozott, majd kitűnő magyarsággal előadta, hogy Gádor és Tonzc elvtársak tolmácsa, akit nevezettek arra kértek, hogy kíséren át az étterembe, ahol éppen vacsorához készülődnek.

Nagy örömet, vigasságot jelentett érkezésem. A tolmács elköszönt, mert már nem volt rá szükség, engem pedig maguk mellé ültettek az elvtársak és kifürkészhetetlen okból, folyamatosan nyilvánították, mennyire jól esik nekik a látásom.

Tonzc bácsi egyváltéban szája elé tartott kézzel hihegett, Gádor pedig kétszer rám csippentette a szemét.

Végül pedig jól ismert, elegáns mozdulatával előhúzott Gádor Béla a belső zsebéből egy összehajtogatott papírt, mímelt ünnepélyességgel szétnyitotta előttem az asztalon, azután zavartan nevetett, amikor bamba képpel bámultam az írásra, mert semmit sem értettem belőle.

– Bocsánat, ez a szerb példány – tette zsebre, és előhúzott egy másikat, amiről azt mondta, az a magyar változat, és gondosan olvassam el. Nem volt azonban türelme kívárni, amíg értetlenkedő tekintetemet úszkáltattam a papír felett, hanem elmondta, hogy szerződés van előttem, ami a JÉZS című belgrádi satirikus lap és én közöttem kötött. Két hónapra, illetve nyolc írásra szóló megállapodás.

– Itt írd alá – mutatta, majd Tonzc bácsi közbeszólásaitól is kísérve adta elő, hogy a szerkesztőségi vezetőkkel volt találkozójuk s ez adta az alkalmat, hogy szóba hozzák ideérkezésem, a velem történetek, kényszerű maradásomat, és annak a szükségét, hogy megoldás találtassék anyagi gondjaimra. Előadták, ki vagyok és arra a korrekt megállapodásra jutottak, hogy szerződéses munkatársként alkalmaz időlegesen a szerb humoristák lapja.

– Vicceket írsz vezércikk helyett, öregem! – kiáltotta Tonzc bácsi. – Lesz guba! – tette hozzá még lelkesebben és jobb keze hüvelyk meg mutatóujját összedörzsölte a magasban.

Gádor Béla pedig úgyszólván pontosan a délelőttivel azonosan, decens módon előhúzott belső zsebéből egy keskeny, vékony borítékot, és felém nyújtotta.

– Az előleg, barátom. Számold meg.

Csak többszöri unszolás nyomán voltam hajlandó kivenni a pénzeket a borítékból. Fogdosni meg még akkor is illetlennek éreztem. Valamiért szégyellni valónak is gondoltam a műveletet, mert nem vagyok én egy Harpagon!

De azért is kínban voltam, mert nem akartam, hogy mások is lássák, mennyi pénzem van. Én magam azonban őszintén szerettem volna már kizárólagos birtokomba venni a rejtelmes papírokat.

Pedig hát – ők hozták. Ők szerezték.

Nagyon zavarttá, meghatódottá és hálássá torzulhatott a tekintetem. A feszültség már bizonyára kínos kezdett lenni Toncz bácsinak és Gádor főszerkesztőnek is.

Utóbbi a módját is tudta, miképpen lehet a feszültséget oldani.

– Na – mondta elkomolyodva, – végül is természetes, ami történt. Kölcsönösen biztosítottuk egymást a JEZS főszerkesztőjével, hogy hasonló helyzetekben mindig jogos a szükséges kollegialitás. Ebédelj velünk. A tolmács itt is hagyta a terítékét, mert sürgősen el kellett mennie. Jó étvágyat. Gondolkozz a megírandó vicceken.

Elfogadtam a meghívást, ebédeltem kedves vendéglátóimmal, befelé rejtett, kesernyés vigyorral tűnődtem, hogy miféle viccek írására lehetnék én képes, továbbá addig fészkelődtem, amíg módját ejthettem, hogy megszámoljam új pénzeimet az asztal alatt. Olyan nagyok voltak a megpillantott számjegyek, hogy szívdobogást kaptam.

Az is eszembe jutott, hogy visszalépek az egésztől. Nyakamba sóztak egy szerződést, aminek nem tudok majd megfelelni. Nem! Nem mehetek be ilyen utcába, akármilyen kilátástalan a helyzetem.

De megpróbálni azért lehetne. Hátha megy.

Nagyot csörrentettem evőeszközeimmel, meg fel is nevettem és előadtam, hogy Rákosi Mátyással van találkozója Veres Péternek. Azt mondja az öregnek Rákosi: Idefigyelj, te Péter, hogy van az, hogy te mindig lemész a vonalról? Azt feleli Veres Péter: Az nem úgy van Mátyás. Az a probléma, hogy mindig a helyemen állok, és a vonal megy ki alólam.

Grimaszolva kutattam arcukon a hatást és meg lehettem elégedve, mert hálás publikumként viselkedtek. Gádor ugyan inkább a levegőbe nézett, mint rám, és azt mondta, hogy ezen azért még dolgoznom kell.

– Ámbár, – tette hozzá, – a Toncz majd olyan Rákosit rajzolhat, amelyet otthon nem volt szabad. Azzal jól feldobja.

– Összehozzuk – biccentett szerényen, mosolyosan Toncz bácsi.

Ebben a pillanatban asztalunkhoz lépett egy jól megtermett illető és harsány kiáltások közepette ölekezett össze Gádorral. Barátságosan köszönt az öreg Toncznak, és nekem is kezet nyújtott. A nevét is mondta, noha fényképekről jól ismert volt számomra az arca. Ő volt Szabó László, a világhírű magyar sakknagymester. Pár szóban előadta, hogy ez órában Moszkvából érkezett, az esedékes nemzetközi sakkversenyéről, és néhány napos belgrádi vendégszereplés után Bécsbe utazik, további versenyekre. Rögvest meghívott bennünket a három nap múltán itt, Belgrádban rendezendő szimultán meccsre, ahol harminc ember ellen játszik.

Azon kívül mindhármunkat arra kér, hogy óra múlva legyünk a vendégei egy italtra a magán lakosztályában.

(folytatása következik)